

ТАЪМИНИ ИНСТИТУТСИОНАЛИИ ИДОРАКУНИИ ИННОВАТСИЯҲО ДАР ШАРОИТИ МИНТАҚАҲОИ АГРОСАНОАТӢ

Д.М. Наимов

Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, ш. Душанбе, Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар мақолаи мазкур масъалаҳои назариявӣ ва амалии таъмини институтсионалии идоракунии инноватсияҳо дар шароити минтақаҳои агросаноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Дар раванди таҳқиқот механизми идоракунии инноватсияҳо, самтҳои тақмили заминаи меъёрӣ-ҳуқуқии танзими фаъолияти инноватсионӣ ва нақши навоариҳо дар таъмини рушди устувори минтақаҳои агросаноатӣ таҳлил гардидаанд. Дикқати махсус ба нақши ташкилот, муассисаҳои илмӣ-тадқиқотӣ ва муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, аз ҷумла фаъолияти илмӣ, истеҳсоли ва инноватсионии муассисаҳои Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон дар минтақаҳои кишвар, равона шудааст. Фаъолияти ташкилоту муассисаҳои мазкур ҳамчун омилҳои муҳими ташаккули иқтидори инноватсионӣ, рушди таҳқиқоти илмӣ, омода намудани кадрҳои баландхаттисос ва таҷҳими ҳамкориҳои илм ва истеҳсолот арзёбӣ гардидааст. Натиҷаҳои таҳқиқот нишон медиҳанд, ки ташаккули муҳити мусоиди институтсионалӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои рақамӣ ва навоариҳои техникӣ-технологӣ барои баланд бардоштани самаранокии корхонаҳои агросаноатӣ аҳамияти калидӣ дорад. Ҳамзамон, таҷҳими ҳамкориҳои судманди ташкилоту хизматрасон бо субъектҳои занҷираи истеҳсоли агросаноатӣ ва густариши дастгирии давлатии фаъолияти инноватсионӣ ҳамчун самтҳои муҳими таъмини рушди устувори иҷтимоию иқтисодии минтақаҳои мамлакат пешниҳод гардидаанд.

Калидвожаҳо: минтақа, комплекси агросаноатӣ, соҳаи кишоварзӣ, инноватсия, муҳити институтсионалӣ, механизмҳои идоракунии, технологияҳои рақамӣ, илм ва истеҳсолот, рушди устувор, самаранокии истеҳсолот.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В УСЛОВИЯХ АГРОПРОМЫШЛЕННЫХ РЕГИОНОВ

Д.М. Наимов

Таджикский государственный финансово-экономический университет, г. Душанбе,
Республика Таджикистан

В данной статье исследуются теоретические и практические вопросы институционального обеспечения управления инновациями в условиях агропромышленных регионов Республики Таджикистан. В процессе исследования проанализированы механизм управления инновациями, направления совершенствования нормативно-правовой базы регулирования инновационной деятельности, а также роль инноваций в обеспечении устойчивого развития агропромышленных регионов. Особое внимание уделено роли организаций, научно-исследовательских учреждений и учреждений высшего профессионального образования, в том числе научной, производственной и инновационной деятельности учреждений Академии сельскохозяйственных наук Таджикистана в регионах страны. Деятельность указанных организаций и учреждений рассматривается как важный фактор формирования инновационного потенциала, развития научных исследований, подготовки высококвалифицированных кадров и укрепления взаимовыгодного сотрудничества науки и производства. Результаты исследования показывают, что формирование благоприятной институциональной среды, внедрение цифровых технологий и технико-технологических инноваций имеют ключевое значение для повышения эффективности и конкурентоспособности предприятий агропромышленного комплекса. Одновременно в качестве важных направлений обеспечения устойчивого социально-экономического развития регионов страны предложены укрепление взаимовыгодного сотрудничества организаций сферы услуг с субъектами производственной цепочки агропромышленного комплекса и расширение государственной поддержки инновационной деятельности.

Ключевые слова: регион, агропромышленные регионы, сельское хозяйство, инновации, институциональная среда, механизмы управления, цифровые технологии, наука и производство, устойчивое развитие, эффективность производства.

INSTITUTIONAL SUPPORT FOR INNOVATION MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF AGRO-INDUSTRIAL REGIONS

D.M Naimov

Tajik state university of finance and economics, Dushanbe, Republic of Tajikistan

This article examines the theoretical and practical aspects of institutional support for innovation management in the agro-industrial regions of the Republic of Tajikistan. The study analyzes the mechanism of innovation management, the main directions for improving the regulatory and legal framework governing innovation activities, and the role of innovations in ensuring sustainable development of agro-industrial regions. Particular attention is paid to the role of organizations, research institutions, and higher professional education institutions, including the scientific, production, and innovation activities of the institutions of the Academy of Agricultural Sciences of Tajikistan in the regions of the country. The activities of these organizations and institutions are considered an important factor in developing innovation potential, advancing scientific research, training highly qualified specialists, and strengthening mutually beneficial cooperation between science and production. The research findings indicate that the formation of a favorable institutional environment, the introduction of digital technologies, and the implementation of technical and technological innovations are of key importance for improving the efficiency and competitiveness of agro-industrial enterprises. At the same time, strengthening mutually beneficial cooperation between service organizations and participants in the agro-industrial production chain, as well as expanding state support for innovation activities, are proposed as important directions for ensuring sustainable socio-economic development of the country's regions.

Keywords: region, agro-industrial regions, agriculture, innovation, institutional environment, management mechanisms, digital technologies, science and production, sustainable development, production efficiency.

Муқаддима (Introduction)

Дар шароити рушди устувори минтақаҳои мамлакат идоракунии фаъолияти инноватсионӣ яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати иқтисодии давлат ба ҳисоб меравад. Шароити мусоирӣ рушди илму техника тақозои онро менамояд, ки дар таъмини рушди устувор идоракунии инноватсияҳо ба таври сифатан нав такмил дода шуда, дар ояндаи наздик он ба рушди воқеии татбиқи амалии навовариҳо дар минтақаҳои агросаноатӣ заминаҳои мусоид фароҳам месозад. Баҳусус, ташкили муҳити институтсионалӣ, аз қабилӣ такмили санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии фаъолияти инноватсионӣ, ҳамкориҳои судманди илму истеҳсолот дар минтақаҳои агросаноатӣ ба такмилу рушд ниёз дорад.

Қайд кардан зарур аст, ки дар сохтори иқтисодиёти муосир, асосҳо ва институтҳои он ба тавлид ва татбиқи инноватсияҳо нигаронида шуда, бо равандҳои навҷорисозӣ фаро гирифта мешавад [4]. Аз ин рӯ, ташаккул ва рушди устувори фаъолияти инноватсионӣ дар минтақаҳои агросаноатӣ аз сатҳи такмили низоми идоракунии институтҳое, ки дар ин самт фаъолият менамоянд, вобастагии калон дорад. Маҳз ташкили муҳити мусоиди институтсионалӣ метавонад шароити заруриро барои татбиқи техникаю технологияҳои нав, ҷалби сармоягузориҳо ва рушди иқтисодии инноватсионии субъектҳои хоҷагидорӣ фароҳам созад.

Мавод ва усули тадқиқот (Material and methods)

Оиди омӯзиши асосҳои институтсионалии фаъолияти инноватсионӣ дар байни олимону муҳаққиқони бахши мазкур ақидаҳо ва назарияҳои гуногун мавҷуд мебошад. Тадқиқоти илмӣ нишон медиҳанд, ки фаъолияти инноватсионӣ на танҳо ҳамчун раванди эҷод ва татбиқи навовариҳо, балки ҳамчун маҷмуи муносибатҳои иқтисодӣ - иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ арзёбӣ мегардад, ки дар доираи институтҳои муайян амалӣ мегардад. Ба андешаи олимони рус Березин И. Л., Лукьянова А. А. бошад танзими фаъолияти инноватсионӣ тавассути шаклҳои институтсионалӣ таъмин гардида, онҳо маҷмуи як қатор унсурҳои низоми иқтисодиро дар бар мегирад, аз ҷумла: сохторҳо ва ташкилоти институтсионалӣ бо самти инноватсионӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ [2]. Аз гуфтаҳои боло бармеояд, ки таъмини институтсионалӣ дар раванди идоракунии фаъолияти инноватсионӣ нақши созгор дошта, ҳамчун заминаи асосии ташкилию ҳуқуқӣ ва иқтисодӣ-хоҷагидорӣ хизмат менамояд ва барои ташаккули муҳити инноватсионӣ тавассути фаъолияти муассисаю ташкилоти комплекси агросаноатӣ шароити мусоид фароҳам меорад.

Аз ин ҷост, ки ҷиҳати расидан ба ин ҳадафҳои рушди устувор кишвар тавассути таҳия ва татбиқи санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ, барномаҳои давлатӣ ва механизмҳои дастгирии давлатии илм ва инноватсия самтҳои асосии рушди иқтисодии илмӣ ва инноватсионии кишвар такмил дода мешавад. Аз ин рӯ, ташаккули низоми мукаммали санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, яъне таъмини муҳити институтсионалӣ яке аз шартҳои асосии рушди фаъолияти инноватсионӣ дар минтақаҳои агросаноатӣ ба ҳисоб меравад ва он яке аз сарчашмаҳои асосии ҷори намудани навовариҳо дар ҳудудҳои муайян ва минтақаҳои кишвар маҳсуб меёбад. Дар замони имрӯза барои рушди самти мазкур як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва қонунҳои соҳавию минтақавӣ қабул ва мавриди татбиқи амалӣ қарор доранд, ки муносибатҳои иқтисодиро дар самти идоракунии инноватсияҳо танзим менамоянд (ҷадвали1).

Илова бар ин, дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба ғайр аз санадҳои меъёрию ҳуқуқии дар ҷадвали боло овардашуда, як қатор қонуну барномаҳои давлатӣ низ мавриди амал қарор доранд, ки рушди устувори инноватсияҳоро дар минтақаҳои агросаноатӣ, муносибатҳои иқтисодӣ, баҳусус ҷорӣ намудани технологияҳои инноватсионӣ, дастгирии рушди истеҳсолоти кишоварзӣ ва зерсохтори иҷтимоиро дар минтақаҳои агросаноатӣ таъмин менамоянд.

Заминаи асосӣ барои фаъолияти инноватсионӣ дар минтақаҳои агросаноатӣ ин эҷод, паҳнкунӣ ва татбиқи навовариҳо ба мавҷудият ва самаранокии низоми идоракунии соҳавӣ марбут мебошад. Дар заминаи такмили санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ҳамчун фишанги муҳими танзими муносибатҳои хоҷагидорӣ, фаъолияти илмӣ, инноватсионӣ ва истеҳсоли хизмат намуда, барои ҷалби сармоягузориҳо, рушди технологияҳои нав ва баланд бардоштани рақобатпазирии молу маҳсулоти ватанӣ шароити мусоид фароҳам меоранд.

Чадвали 1 – Санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии рушди низоми идоракунии инноватсияҳо дар минтақаҳои агросаноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Table 1 – Regulatory and Legal Acts Governing the Development of the Innovation Management System in the Agro-Industrial Regions of the Republic of Tajikistan

Номгӯи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ	Нақши онҳо дар идоракунии инноватсияҳои минтақаҳои агросаноатӣ
Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи фаъолияти инноватсионӣ”	Қонуни мазкур заминаи ҳуқуқии ташаккули низоми инноватсионӣ, дастгирии фаъолияти инноватсионӣ, татбиқи технологияҳои муосир ва рушди инфрасохтори инноватсионӣ дар шароити минтақаҳо фароҳам меорад.
Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030	Стратегияи мазкур ба рушди иқтисодии инноватсионӣ, рақамизунонии соҳаҳо ва баланд бардоштани рақобатпазирии минтақаҳо равона гаштааст.
Концепсияи пешрафти инноватсионии комплекси агросаноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Концепсияи мазкур ба рушди низоми инноватсионии минтақаҳои агросаноатӣ тавассути ҷорӣ намудани технологияҳои нав, рақамизунонӣ, рушди илмӣ ва баланд бардоштани самаранокии истеҳсолот равона гардидааст.
Концепсияи ташкил ва рушди кластерҳои агросаноатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040	Концепсияи мазкур ҳамгироии истеҳсолкунандагон, корхонаҳои коркард ва муассисаҳои илмиро таъмин намуда, ба рушди занҷираи арзиш, ҷорӣ намудани инноватсияҳо ва баланд бардоштани рақобатпазирии минтақаҳо мусоидат мекунад.
Барномаи рақамизунонии соҳаи кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025–2029	Барномаи мазкур ба ҷорӣ намудани технологияҳои рақамӣ, рушди кишоварзии дақиқ, автоматизунонии истеҳсолот ва баланд бардоштани самаранокии рақобатпазирии минтақаҳои агросаноатӣ равона мегардад.

Сарчашма: таҳияи муаллиф дар асоси адабиётҳои [1, 5, 6, 8, 9].

Қобили қайд аст, ки дар замони муосир, мувофиқи андешаи муҳаққиқон, иқтисоди агросаноатӣ ба марҳилаи нави рушд ворид гардидааст. Хусусияти асосии ин давра, афзоиши бештари нақши дониш, илм ва инноватсия дар равандҳои хоҷагидорӣ ва иқтисодӣ мебошад. Дар ин росто, институтҳои махсус ҳамчун унсuri муҳими низоми идоракунии инноватсионӣ барои ташаккул, татбиқи навоариҳои нақши калон мебозанд. Оиди ин масъала профессор Комилов С.Ҷ., чунин менигорад, ки тағйироти институтсионалӣ дар бахши инноватсионӣ бо дарназардошти ҳамгироӣ ба раванди ягонаи рушди илми фундаменталӣ, таҳқиқоти амалӣ, тиҷоратикунони технологияҳо, ташкили зерсохтори тайёр намудани мутахассисон барои ташкили фаъолияти инноватсионӣ бояд сурат гирад [3].

Ба андешаи мо низ рушди дониш ва тайёр намудани мутахассисони баландихтисос дар соҳаҳои гуногуни иқтисоди миллӣ ва таъмини муҳити институтсионалии инноватсионӣ дар минтақаҳои агросаноатӣ мавқеи махсус дорад. Яъне маҳз муассисаю ташкилотҳои таҳсилоти олии касбӣ, миёнаи касбӣ ва дигар ташкилоти илмӣ, метавонанд ҳамчун марказҳои муҳими илмӣ-тадқиқотӣ ва инноватсионӣ дар рушди минтақаҳои агросаноатӣ саҳми назаррас дошта бошанд.

Натиҷаи тадқиқот

Дар замони муосир рушди дониш ва тайёр намудани мутахассисони баландихтисос дар соҳаҳои гуногуни иқтисоди миллӣ ва таъмини муҳити институтсионалии инноватсионӣ дар минтақаҳои агросаноатӣ мавқеи махсус дорад. Яъне, маҳз фаъолияти ин муассисаҳо ва ташкилоти илмӣ барои фароҳам овардани заминаи устувор ҷиҳати таъмини бозори меҳнати кишвар бо кадрҳои баландихтисос, татбиқи дастовардҳои илмӣ дар истеҳсолот ва баланд бардоштани рақобатпазирии соҳаҳои иқтисодии комплекси агросаноатӣ шароити мусоид фароҳам меовард. Дар чадвали 2 нишондиҳандаҳои асосии шумораи донишгоҳу донишқадаҳои минтақаҳои кишвар ва тамоюлҳои рушди онҳо дар давоми панҷ соли охир оварда шудааст (ҷадвали 2).

Ҷадвали 2 – Шумораи муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ дар минтақаҳо, бо адад

Table 2 – Number of Higher Professional Education Institutions in the Regions, units

Солҳо	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023	2023 – 2024	2024– 2025	2024 – 2025 нисбати 2020– 2021
Ҳамагӣ	119	120	130	130	131	10,0%
Шумораи муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ дар минтақаҳои кишвар						
ВМКБ	2	2	2	2	2	0,0%
Хатлон	6	6	7	7	7	16,6%
Суғд	7	7	10	10	10	42,8%
Душанбе	25	25	26	26	26	4,0%
НТҚ	1	1	1	1	1	0,0%
Ҳамагӣ	41	41	46	46	46	12,3%
Шумораи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ дар минтақаҳои кишвар						
ВМКБ	1	1	1	1	1	0,0%
Хатлон	25	27	33	32	32	28,0%
Суғд	22	22	21	21	21	-4,5%
Душанбе	14	13	12	13	12	-14,2%
НТҚ	16	16	17	17	19	18,7%
Ҳамагӣ	78	79	84	84	85	8,9%

Сарчашма: Таҳияи муаллиф аз рӯи ҳисоботи омили солонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон/ Агентии омили назди ПҚТ. - Душанбе, 2025. -С.44-45, 64-66

Тибқи маълумоти ҷадвали мазкур, дар соли таҳсили 2024–2025 дар ҷумҳурӣ аз рӯи ҷойгиршавии ҳудудӣ 46 муассисаи таҳсилоти олии касбӣ фаъолият менамояд, ки нисбат ба соли таҳсили 2020–2021 ба 5 адад ё 12,2 % зиёд шудааст. Нишондиҳандаи мазкур дар шаҳри Душанбе ба 1 адад (4,0 %) , вилояти Хатлон ба 1 адад (16,7 %) ва дар вилояти Суғд ба 3 адад (42,9 %) зиёд шудааст. Дар НТҚ ва ВМКБ шумораи муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ бетағйир боқӣ мондааст. Шумораи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ бошад дар ҳамин давраи ҳисоботӣ дар маҷмӯъ 85 ададро ташкил медиҳад, ки нисбат ба соли таҳсили 2020–2021 ба 7 адад ё 8,9 % зиёд шудааст. Аз ин шумора дар вилояти Хатлон шумораи муассисаҳо ба 7 адад (28,0 %) ва дар НТҚ ба 3 адад (18,8 %) зиёд шудааст. Дар вилояти Суғд шумораи муассисаҳо 1 адад (4,5 %) ва дар шаҳри Душанбе 2 адад (14,3 %) кам шудааст. Дар ВМКБ бошад, нишондиҳандаи мазкур бетағйир боқӣ мондааст [7].

Яке аз тамоюлҳои дигари ташаккули идоракунии инноватсияҳо дар минтақаҳои агросаноатии кишвар ин рушди инфрасохтори илмӣ - тадқиқотӣ ба ҳисоб меравад. Мавқеи илм дар рушди соҳаи фаъолияти инноватсионӣ дар минтақаҳои агросаноатии кишвар хеле муҳим ва стратегӣ ба ҳисоб рафта ҳамчун манбаи асосии дониш, тайёр намудани мутахассисони баландихтисос, технологияи нав ва қарорҳои амалии самаранок барои баланд бардоштани истеҳсолот, истифодаи оқилонаи захираҳои иқтисодӣ ва рушди устувори минтақаҳои агросаноатӣ хизмат менамояд.

Илова бар ин, муассисаи ташкилоти илмӣ ҷиҳати оморасозии кадрҳои баландихтисос ва ташаккули тафаккури инноватсионӣ дар шароити минтақа нақши созгор мебозанд. Тайёр намудани мутахассисоне, ки дорои донишҳои муосир ва малақаҳои татбиқӣ навоариҳо мебошанд, шарти асосии рушди устувори низоми инноватсионӣ дар шароити минтақаҳои агросаноатӣ ба ҳисоб меравад. Дар ин росто, нишондиҳандаи асосии фаъолияти муассисаи ташкилоти илмӣ минтақаҳои кишвар дар ҷадвали 3 оварда шудааст (ҷадвали 3).

Аз таҳлили ҷадвали 3 бармеояд, ки шумораи умумии муассисаи ташкилоти илмӣ ҷумҳурӣ дар соли 2024 - 82 ададро ташкил медиҳад, ки нисбат ба соли 2020 бетағйир боқӣ мондааст. Нишондиҳандаи мазкур дар шаҳри Душанбе - 2 адад (3,0%), вилояти Хатлон - 1 адад (25,0 %) зиёд шудааст. Дар НТҚ - 1 адад (50 %) ва дар вилояти Суғд - 2 адад (28,5,%) кам шудааст. Дар ВМКБ бошад, нишондиҳандаи мазкур бетағйир боқӣ мондааст [7].

Дар ин раванд, ҷиҳати идоракунӣ ва танзими паҳннамоеи инноватсияҳо миёни муассисаҳо ва ташкилоти илмӣ дар миқёси кишвар Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон (АИКТ) мавқеи марказӣ дорад. Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон соли 1991 таъсис ёфта, самарҳои

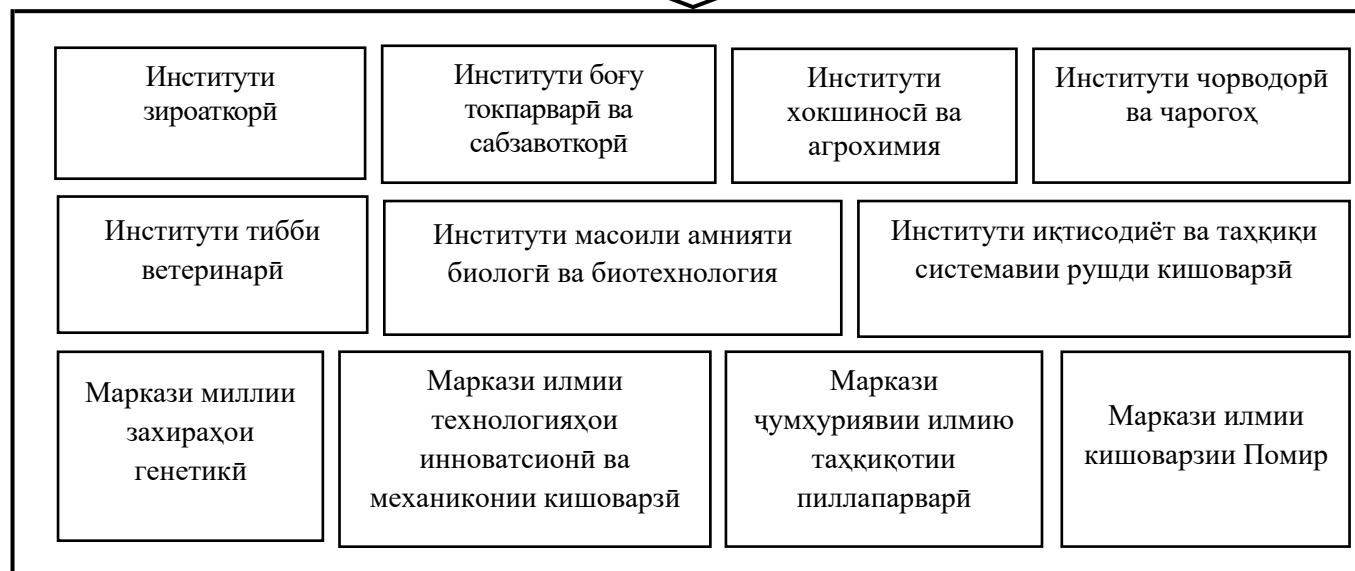
истиқлолияти миллӣ мебошад. Дар сохтори Академия 11 муассисаи илмӣ ва ҳамчунин муассисаҳои илмӣ мазкур дорои 24 филиал, стансия, пойгоҳ ва хоҷагиҳои таҷрибавӣ дар ҳудудҳои минтақаҳои агросаноатӣ мебошанд [10] . (расми 1).

Ҷадвали 3 – Муассисаю ташкилотҳои илмӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва минтақаҳои кишвар
Table 3 – Scientific Institutions and Organizations of the Republic of Tajikistan and the Country's Regions

Солҳо	2020	2021	2022	2023	2024	2020 нисбати 2024 бо%
Шумораи муассисаю ташкилотҳои илмӣ ҶТ бо адад, аз ҷумла:	82	81	80	80	82	0,0%
- дар вилояти ВМКБ	3	3	3	3	3	0,0%
- дар вилояти Хатлон	4	6	5	5	5	25,0%
- дар вилояти Суғд	7	5	5	5	5	-28,5%
- дар шаҳри Душанбе	66	66	66	66	68	3,0%
- дар НТҶ	2	1	1	1	1	-50,0%

Сарчашма: Таҳияи муаллиф аз рӯи ҳисоботи омили солонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон/ Агентии омили назди ПҚТ. - Душанбе, 2025. -С.68

ФАЪОЛИЯТИ ИСТЕҲСОЛӢ ВА ИННОВАТСИОНИИ МУАССИСАҲОИ ИЛМӢИ АКАДЕМИЯИ ИЛМӢОИ КИШОВАРЗИИ ТОҶИКИСТОН ДАР МИНТАҚАҲОИ АГРОСАНОАТӢ

Филиалҳо, стансияҳо, пойгоҳҳо ва хоҷагиҳои таҷрибавӣ дар минтақаҳои агросаноатии кишвар

Расми 1 – Фаъолияти истеҳсолӣ ва инноватсионии муассисаҳои илмӣ Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон дар минтақаҳои агросаноатӣ

Figure 1 – Production and Innovation Activities of the Scientific Institutions of the Academy of Agricultural Sciences of Tajikistan in the Agro-Industrial Regions

Сарчашма: Таҳияи муаллиф дар асоси ҳисобот оид ба фаъолияти илмӣ Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон ва дигар муассисаҳои комплекси агросаноатии ҷумҳурий дар соли 2025

Муассисаю ташкилоти мазкур дар татбиқи дастовардҳои илмӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои нави муосир ва баланд бардоштани самаранокии истеҳсолоти комплекси агросаноатӣ дар маҷмӯи нақши муҳим мебошанд. Зерташкилоти илмӣ АИКТ дар минтақа дорои хоҷагиҳои таҷрибавӣ ва истеҳсолӣ мебошанд, ки ҳамчун пойгоҳи асосии татбиқи дастовардҳои илмӣ, корҳои таҳқиқотӣ, таҷрибавӣ ва истеҳсолиро хизмат намуда, барои хоҷагиҳои деҳқонӣ ва кооперативҳо навъҳои серхосил ва ба иқлим мутобиқро пешниҳод менамоянд. Дар зерташкилотҳои мазкур навъҳои нави пахта, гандум, шолӣ, сабзавот, полезӣ ва дигар зироатҳои кишоварзӣ дар шароити гуногуни иқлимӣ мавриди озмоиш қарор дода мешаванд. Ҳадафи асосии чунин таҷрибаҳо муайян намудани навъҳои серхосил, ба касалиҳо ва ҳашароти изараррасон тобовар, инчунин ба шароити иқлимии минтақаҳои агросаноатӣ мутобиқ мебошад. Фаъолияти истеҳсолӣ ва инноватсионии зерташкилотҳои муассисаҳои илмӣ Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон дар минтақаҳои кишвар яке аз самтҳои муҳими рушди институтсионалии минтақаҳои агросаноатии кишвар ба ҳисоб меравад.

Қайд кардан бомаврид аст, ки муассисаҳои илмӣ Академияи мазкур дар самти татбиқи равандҳои инноватсионӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои муосирӣ кишоварзӣ, истифодаи самараноки захираҳои табиӣ ва баланд бардоштани ҳосилнокии соҳаи кишоварзӣ мавқеи баланд дошта, дар рушди устувори инноватсионӣ дар минтақаҳои агросаноатии кишвар саҳми назаррас мегузоранд.

Муҳокима (Discussion)

Дар раванди тадқиқот масъалаҳои таъмини институтсионалии идоракунии инноватсияҳо дар минтақаҳои агросаноатӣ таҳлил гардида, барои самаранок намудани фаъолияти инноватсионӣ татбиқи пайвасти тадбирҳои зерин зарур доништа шуд:

- тақвим ва мукамал намудани заминаи меъёрӣ-ҳуқуқии танзими фаъолияти инноватсионӣ дар комплекси агросаноатӣ бо дарназардошти хусусиятҳои табиӣ-иқлимӣ, иҷтимоию иқтисодӣ ва истеҳсолии минтақаҳо;

- тақвият бахшидан ва густариш додани ҳамкориҳои муассисаҳои илмӣ, муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва миёнаи касбӣ бо корхонаҳои агросаноатии минтақа ҷиҳати таҳия, озмоиш ва ҷорӣ намудани дастовардҳои илмӣ, технологияҳои инноватсионӣ ва омодагии мутахассисони баланддараҷа;

- рушд, таҳким ва самаранок намудани фаъолияти зерташкилот, пойгоҳҳо ва хоҷагиҳои таҷрибавии Академияи илмӣ Тоҷикистон дар минтақаҳои кишвар бо мақсади рушди корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, ҷорӣ намудани натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ ва технологияҳои инноватсионӣ дар истеҳсолоти агросаноатӣ ва таҳкими ҳамкориҳои илм бо истеҳсолот;

- баланд бардоштани нақши дастгирии давлатии фаъолияти инноватсионӣ дар комплекси агросаноатии минтақа тавассути таҳкими механизмҳои маблағгузорӣ, ҳавасмандгардонии субъектҳои инноватсионӣ, дастгирии лоиҳаҳои илмӣ-таҳқиқотӣ ва фароҳам овардани шароити мусоид барои ҷорӣ намудани технологияҳои муосир;

- ҷорӣ намудани технологияҳои рақамӣ, навовариҳои техникӣ-технологӣ ва низомҳои муосирӣ идоракунии бо дарназардошти иқтисодӣ, имкониятҳои иқтисодӣ ва хусусиятҳои хоси минтақаҳои агросаноатӣ ;

- фароҳам овардани шароити мусоид барои баланд бардоштани рақобатпазирӣ ва таъмини рушди устувори иҷтимоию иқтисодии минтақа.

Хулоса (Conclusion)

Ҳамин тариқ, дар натиҷаи омӯзиши таъмини институтсионалии идоракунии инноватсионӣ дар минтақаҳои агросаноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба чунин хулоса омадан мумкин аст, ки яке аз механизмҳои асосии рушд ва татбиқи инноватсияҳо дар ҳамаи соҳаҳои хоҷагии халқ, аз ҷумла дар комплекси агросаноатӣ, ба сатҳи рушди институтҳои амалкунанда ба ҳисоб меравад. Заминаҳои асосҳои ҳуқуқию меъёрии рушди фаъолияти инноватсионӣ дар комплекси агросаноатӣ яке аз унсурҳои муҳими заминаҳои институтсионалии инноватсияҳо дар минтақаҳои агросаноатӣ ба ҳисоб рафта, ҳамчун шартҳои асосии рушди васеи фаъолияти инноватсионӣ хизмат намуда, ҳамчун муҳаррики асосии тавлид, интиқол ва паҳн намудани донишҳои нав, технологияҳои муосир ва

навовариҳо баромад намуда, ба баланд бардоштани самаранокӣ ва рақобатпазирии истеҳсолоти агросаноатӣ шароит фароҳам меоранд.

Муқарриз: Қодирзода Н.Х. – н.и.у., сардори раёсати кадрҳо ва қорҳои махсуси ДИИТ ба номи академик М.С. Осимӣ.

Адабиёт

1. Барномаи рақамикунонии соҳаи кишоварзӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025–2029 : аз 29 майи соли 2025, № 334 [Электронный ресурс]. — Душанбе, 2025. — URL: <https://mmih.tj/Search/DocumentView?DocumentId=169396> (дата обращения не указана).
2. Березин И. Л. Институциональные формы управления инновационной деятельностью и их ограничения / И. Л. Березин, А. А. Лукьянова // Креативная экономика. — 2023. — Т. 17, № 4. — С. 1211–1230. — DOI: 10.18334/ce.17.4.117687. — EDN: LUKYND.
3. Комилов С. Дж. Формирование инновационного потенциала как условие индустриально-инновационного развития национальной экономики / С. Дж. Комилов // Проблемы современной экономики. — 2019. — № 2 (70). — С. 157–160. — ISSN 1818-3395.
4. Комилов С. Ч. Рушди сармояи инсонӣ дар шароити иқтисодиёти инноватсионӣ: ҷанбаҳои институтсионалӣ / С. Ч. Комилов, Ш. К. Садиқова, Д. А. Ходиев. — Душанбе, 2025. — 184 с. — Текст : непосредственный.
5. Консепсияи пешрафти инноватсионии комплекси агросаноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон : аз 3 марти соли 2014, № 144. — Душанбе, 2014.
6. Консепсияи ташкил ва рушди кластерҳои агросаноатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040 : аз 28 октябри соли 2020, № 566. — Душанбе, 2020.
7. Омори солонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон / Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. — Душанбе, 2025.
8. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти инноватсионӣ» : аз 16 апрели соли 2012, № 822. — Душанбе, 2012.
9. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 : аз 1 декабри соли 2016, № 636. — Душанбе, 2016.
10. Ҳисобот оид ба фаъолияти илмӣ Академияи илмҳои кишоварзӣ Тоҷикистон ва дигар муассисаҳои комплекси агросаноатии ҷумҳурӣ дар соли 2025. — Душанбе, 2025.

References

1. Digitalization Program for the Agricultural Sector of the Republic of Tajikistan for 2025–2029 : dated May 29, 2025, No. 334. — Dushanbe, 2025.
2. Berezin, I. L. Institutional Forms of Management of Innovation Activity and Their Limitations / I. L. Berezin, A. A. Lukyanova // Creative Economy. — 2023. — Vol. 17, No. 4. — P. 1211–1230. — DOI: 10.18334/ce.17.4.117687. — EDN: LUKYND.
3. Komilov, S. J. Formation of Innovation Potential as a Condition for Industrial and Innovative Development of the National Economy / S. J. Komilov // Problems of Modern Economics. — 2019. — No. 2 (70). — P. 157–160. — ISSN 1818-3395.
4. Komilov, S. J. Development of Human Capital in the Context of an Innovative Economy: Institutional Aspects / S. J. Komilov, Sh. K. Sodikova, D. A. Khodiev. — Dushanbe, 2025. — 184 p.
5. Concept for Innovative Development of the Agro-Industrial Complex of the Republic of Tajikistan : dated March 3, 2014, No. 144. — Dushanbe, 2014.
6. Concept for the Establishment and Development of Agro-Industrial Clusters in the Republic of Tajikistan for the Period up to 2040 : dated October 28, 2020, No. 566. — Dushanbe, 2020.
7. Statistical Yearbook of the Republic of Tajikistan / Agency on Statistics under the President of the Republic of Tajikistan. — Dushanbe, 2025.
8. Law of the Republic of Tajikistan “On Innovation Activity” : dated April 16, 2012, No. 822. — Dushanbe, 2012.
9. National Development Strategy of the Republic of Tajikistan for the Period up to 2030 : dated December 1, 2016, No. 636. — Dushanbe, 2016.
10. Report on the Scientific Activities of the Academy of Agricultural Sciences of Tajikistan and Other Institutions of the Agro-Industrial Complex of the Republic in 2025. — Dushanbe, 2025.

Маълумот оид ба муаллиф:

Наимов Далер Мадалиевич, докторанти (PhD) Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, аз рӯи ихтисоси «иқтисодиёт». E-mail: daler.naimov.96@mail.ru

Сведения об авторе:

Наимов Далер Мадалиевич, докторант (PhD) Таджикского государственного финансово-экономического университета по специальности «экономика». E-mail: daler.naimov.96@mail.ru

Information about the author:

Naimov Daler Madalievich, PhD student of the Tajik State University of Finance and Economics by specialty «Economics». E-mail: daler.naimov.96@mail.ru